Leto X. V.b.b. Dunaj, dne 5. februarja 1930 Št. 6.

KOROŠKI SLOVENEC

Naroča se pod naslovom: „Koroški Slovenec“, Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.
Rokopisi se naj pošiljajo na naslov: pol. in gospod. društvo, Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.

List za politiko, gospodarstvo in prosveto

Izhaja vsako sredo. — Posamezna številka 15 grošev.
Stane četrtletno: 1 S 50 g; celoletno: 6 S — g
Za Jugoslavijo
četrtletno: Din. 25·—; celoletno: Din. 100·—.

Evropski narodi v Haagu.

Ko je bila pred desetimi leti končana svetovna vojna, so se morale osrednje sile, ki so bile v vojni premagane, obvezati, da bodo povrnile in odplačale zmagovitim zveznim državam antante vso škodo, ki so jo te trpele vsled vojnih dogodkov. Ta plačila so takoimenovane vojne reparacije in ustanovila se je posebna reparacijska komisija, ki ji je bila poverjena naloga, da nadzoruje te obveznosti premaganih držav. Medtem, ko je v teku preteklih deset let Nemčija na ta račun že odplačala velike vsote in se je glede Nemčije vprašanje reparacij tudi že obravnavalo na neštetih konferencah in v več dogovorih, je pa ostalo avstrijsko, madžarsko in bolgarsko vprašanje, to je vprašanje takozvanih vzhodnih reparacij še vedno nerešeno. Takoj po novem letu se je zato sestala konferenca, da razčisti končnoveljavno vsa ta zamotana vprašanja. Skoro tri tedne je zborovala konferenca v nizozemskem mestu Haagu, kjer se često sestajajo državniki narodov in kjer je tudi sedež mednarodnega razsodišča. Pogajanja so bila težavna, državniki so s krčevito vztrajnostjo zastopali svoja stališča; vendar se je v zadnem trenutku, ko so že dvomili o uspehu, le dosegel splošni sporazum.

Avstrijski delegaciji se načeloval naš zvezni kancler Schober, ki je tudi lep uspeh dosegel, tako da je bil ob svojem povratku na Dunaj vsepovsod navdušeno sprejet. Avstrija je od sedaj naprej oproščena vseh reparacijskih obveznosti, to je uspeh Avstrije v Haagu. Države velike in male antante so prostovoljno pristale na to, da naši državi ne bo treba plačevati nikakšne vojne odškodnine. Pri tozadevnih pogajanjih je smela naša delegacija računati tudi na pomoč od strani male antante. V mirovnih pogodbah je namreč določeno, da morajo tudi nasledstvene države, torej Češkoslovaška, Jugoslavija in Romunija Avstriji pri odplačilu vojne odškodnine pomagati v kolikor so prevzele državnega imetja in državne lastnine stare monarhije. Kar bi nasledstvene države morale plačati za to prevzeto državno premoženje stare Avstrije, bi se odračunalo od naših reparacijskih obveznosti. S tem pa, da je sedaj Avstrija vseh plačil na račun vojne odškodnine oproščena, tudi nasledstvenim državam ne bo treba plačevati odškodnine za prevzeto državno last.

V Haagu je bilo tudi rešeno vprašanje naših takozvanih upravnih dolgov. Države male antante so namreč zastopale stališče, da je Avstrija dolžna prevzeti in plačati vse še ostale dolgove, katere so napravile upravne oblasti avstro-ogrske monarhije na ozemlju sedanje Češkoslovaške, Jugoslavije in Romunije. Vendar so te države končno od svojega stališča odnehale, tako da nam ne bo treba plačevati te dedščine razsulega cesarstva. V tem oziru so avstrijsko stališče podpirale posebno velike evropske države. Vse te uspehe je Avstrija dosegla predvsem z ozirom na naš žalosten gospodarski položaj, ki je ja celemu svetu znan, kar so torej tudi naši upniki morali upoštevati. Mi smo itak tako zadolženi in se borimo s tolikimi gospodarskimi težkočami, da od nas v doglednem času vsekakor ni bilo ničesar pričakovati. Kjer nič ni, celo cesar svojo pravico zgubi, pravijo.

Plačevanja vojne odškodnine in upravnih dolgov smo torej prosti. Seveda ta uspeh sam na sebi neposredno ne pomeni veliko. Mi imamo itak toliko dolgov, da bo trajalo še skoro 40 let, predno se jih otresemo. Še do leta 1967 mora naša država plačevati različnim upnikom velikanske letne zneske, predno bo poravnan naš dolg. Kakor znano, je vedno padanje naše valute po vojni bilo mogoče le tako preprečiti, da je tedanji kancler dr. Seipel leta 1922 v Ženevi izposloval Avstriji veliko mednarodno posojilo, za katero jamči večina držav Društva narodov. Zato posojilo jamči tudi velik del našega javnega premoženja. Takrat je bil vpostavljen tudi poseben kontrolni odbor za nadziranje našega državnega gospodarstva. Že takrat je bilo v Ženevi dogovorjeno, da je Avstrija obvezana predvsem, da odplača to posojilo v letnih zneskih, kar bo trajalo do leta 1943. Šele po letu 1942 naj bi zopet oživeli reparacijski dolgovi. Neposredno po svetovni vojni je avstrijskemu prebivalstvu grozila huda lakota, ker je bila država vsled vojne popolnoma izstradana. Antanta je takrat priskočila Avstriji na pomoč in uvažala na kredit različna živila v veliki množini. Nadalje Avstrija takrat ni imela denarja za povratek in transport vojnih ujetnikov v domovino, tako da so tudi te stroške zaenkrat kreditirale antantne države. Vse to je še sedaj na dolgu, to so takozvani reliefni krediti. Glede teh kreditov določa londonski dogovor iz leta 1928, da jih moramo odplačati, kakor hitro bomo povrnili posojilo Društva narodov, torej po letu 1942. Plačevanje reliefnih kreditov bo trajalo od leta 1943 do 1967. Šele po letu 1967 bi se torej začelo plačevanje reparacij, katerih pa smo sedaj po konferenci v Haagu sploh oproščeni.

Od Avstrije torej itak nobeden trezen politik ni mogel pričakovati kakšne odškodnine. Prvič se še ne ve, kakšen bo naš prihodnji gospodarski položaj in drugič je bilo več kot dvomljivo, da bi leta 1968, torej po preteku skoro 50 let po svetovni vojni, zmagovite države res začele s silo iztirjavati od nas odškodnino. Kljub temu pa je izid konference v Haagu za našo državo jako pomemben. Po mirovni pogodbi je namreč Avstrija jamčila za vojno odškodnino z vsem državnim premoženjem. Celo naše državno premoženje je bilo takorekoč zarubljeno in zastavljeno v prid zmagovitim državam. S tem, da je odpadla obveznost plačevanja odškodnine, je odpadla tudi zastavna pravica. Naše državno premoženje je zopet prosto in s tem se je dvignil naš kredit. Sedaj imamo zopet možnost, da našemu narodnemu gospodarstvu, kateremu primanjkuje predvsem kapitala, dovedemo potom posojila novega življenskega toka. Seveda tako revna država kot je naša, kjer je na stotisoče brezposelnih, kjer že ropota biriški boben po kmečkih domovih, kjer se razsipljejo velike trgovske tvrdke in razpadajo banke, ne sme delati lahkomiselnih dolgov. Treba bo umnega gospodarstva in žuljivah rok, predno bodo imeli vsi Avstrijci svoj vsakdanji kruh in nasičen želodec. Zato je kancler Schober po svojem povratku prav povedal, da pomeni doseženi uspeh samo nekak oddih in svobodnejšo pot naprej, veljaj pa Avstriji rek: Sedaj na delo!

Evropski državniki so se sestali v Haagu, da bi takorekoč likvidirali končnoveljavno svetovno vojno in sestavili zadnjo bilanco. To se je tudi v največji meri doseglo. Vendar pa je ostalo še eno finančno vprašanje kot posledica vojnih dogodkov nerešeno: namreč kaj bo z dolgovi razpadle avstro-ogrske monarhije. Tudi stara Avstrija je imela izdatne dolgove na posojilih, katerih pa sedaj nihče noče plačati. Avstrija bo od teh predvojnih posojil in dolgov morala prevzeti primeren del, ki odpade na njo, in izreklo se je v Haagu upanje, da bo tudi to zadnje vprašanje v teku šestih mesecev rešeno tako, da bodo potem vse sporne točke razvozljane in svetovna vojna končno likvidirana.

S tem pa, da so rešeni povečini vsi sporni gospodarski problemi med državami srednje Evrope, je storjen — tako vsaj upamo — tudi velik korak k medsebojnemu zbližanju narodov. Naj bi bila letošnja konferenca v Haagu v zgodovini kamen-mejnik, ki bo ločil preteklo dobo medsebojnih sporov od prihodnjosti medsebojnega razumevanja. Če se res ublaži napeto ozračje, bodo tudi narodne manjšine lahko upale na zboljšanje svojega položaja. Iz tega vidika tudi mi še posebej pozdravljamo zgodovinski dogodek v Haagu.

POLITIČNI PREGLED

Avstrija. V prihodnjih tednih odide v London odposlanstvo, ki bo vodilo pogajanja za investicijsko posojilo. Sodelovale bodo banke Morgan, Schröder in Rothschild. Gre se za 700 milijonov S. Pogajanja se bodo vršila tudi o predujmu, ki naj bi ga dal London. Od posojila bo odvisno tudi učinkovitejše produktivno brezposelno skrbstvo. V merodajnih krogih se govori, da se bo sedanji sistem podpiranja brezposelnih spremenil po ženevskem sistemu. Zavarovanje brezposelnih v sedanji obliki bi potem trajalo le malo časa ter bi se po tem kratkem roku izročila podpora brezposelnim v roke strokovnih organizacij. — Zvezni kancler Schober se je peljal pretekli pondeljek preko Celovca v Rim, da sklene prijateljsko in razsodiščno pogodbo po vzorcu drugih takih pogodb. In v Celovcu so 1. in 2. t. m. pobirali darove za južne Tirolce.

Politične vesti. Londonska razorožitvena konferenca se je pričela 21. januarja in jo je otvoril angleški kralj. Posvetovanja prvih 4 dni niso rodila uspehov. Razpravljalo se je o geografičnih in političnih obrambnih potrebah posameznih držav. V naslednji dobi so razpravljali o dnevnem redu in zdi se, da je prodrlo francosko stališče, po katerem se določi za vsako posamezno državo celokupna vsebina vsega bojnega brodovja, a se prepušča tem državam, da z izvestnimi omejitvami same določijo, koliko bodo v tem celotnem okvirju gradile brodov te ali one vrste. V zvezi s tem je sprožila Italija vprašanje kolonijalnih mandatov v Afriki. Tukaj bo trčila Italija skupaj s Francijo. — V Nemčiji je prišlo na več krajih do spopadov med komunisti in policijo. V Hamburgu je bilo ranjenih 11 policistov, ki so jih obmetavali komunisti z železnimi palicami in opeko, in tudi v Bremenu je bilo več ranjenih. V delu Hamburga je bilo proglašeno obsedno stanje. Za prvi februar so pripravljali komunisti velike demonstracije, a pripravljenost vojaštva in policije je preprečila, da ni prišlo do krvoprelitja. Da je bilo izvršenih veliko aretacij komunistov, je umevno. — Rajhovski soc. dem. odločno ugovarjajo proti temu, da bi predsednik Nemške državne banke posegal v vodstvo nemške politike. Zaradi tega zastopajo mnenje, da mora imeti državna sila merodajni vpliv na imenovanje in odstavitev predsednika državne banke, kakor tudi na sestavo generalnega sveta banke.

Španija. Večkrat se je že razširila vest, da namerava podati španski diktator Primo de Rivera ostavko. Celo sam je že govoril v tem smislu, ali ločiti se od svojega položaja vendar ni mogel, posebno še, kar je imel zaslombo v vojski. Dne 28. januarja je podal ostavko in z njim celokupna vlada. Par dni prej je razposlal vodilnim vojaškim krogom vprašalno polo o umestnosti njegove diktature. Odgovori so bili tako dvoumni, da ni počakal na vse odgovore. Vladal je Španijo 6 let in hotel notranje ozdraviti državo. Z vojaško silo se je polastil oblasti in razgnal parlament. V tem času si je pridobil tudi zasluge za državo. Ugodno je dokončal maroško vojno, ki je stala Španijo ogromne žrtve v denarju in v krvi. Ustanovil je

5000 novih šol, povečal je železniško omrežje, zgradil precej modernih cest, odpravil primanjkljaj v državnem gospodarstvu, dvignil narodno zdravstvo in zboljšal javno varnost. Imel pa je mnogo nasprotnikov, posebno med artilerijskimi oficirji, ker je moral zadušiti več oboroženih vstaj. Novo vlado je sestavil general Berenguer, ki je bil pred uveljavljenjem diktature vojni minister, pozneje odstavljen kot vrhovni poveljnik maroških čet in celo zaprt. Tako je postal najhuiši nasprotnik Primo de Rivere, a se mu ni zgodilo kaj hudega, ščitil ga je kralj. Po vesteh hoče Berenguer stopnjema odpraviti diktaturo in dovesti na krmilo parlamentarizem. Najprej namerava izvesti občinske volitve, ki bi jim sledile volitve v pokrajinske zastope, nakar bi bile razpisane takoj parlamentarne volitve. Spremembo režima so izrabili protimonarhisti in vprizorili na več krajih demonstracije proti kralju. Prišlo je do krvavih spopadov s policijo, ki so zahtevali ranjene in mrtve.

Indija. Od zadnjega nacijonalističnega kongresa, na katerem je večina zahtevala neodvisnost Indije, je postalo v Indiji bolj živahno. V nedeljo dne 26. januarja so nacijonalisti organizirali kot dan proslave neodvisnosti po vsej Indiji shode in demonstracije in pozivali indijsko prebivalstvo, naj se pridruži boju za neodvisnost Indije ter v celoti izvede sklepe vseindijskega kongresa. Te shode so izrabili komunisti v svoje namene in prišlo je na več krajih do spopadov ter je bilo več ranjenih. V Bombayu se je udeležilo ljudskega zborovanja 30 tisoč oseb. Demonstranti so nosili v sprevodu indijske narodne zastave in vzklikali revoluciji. Mestni svet v Kalkuti je sklenil, da bo v bodoče razobešal samo zeleno-belo-rdečo indijsko zastavo svobode. Ti dogodki so angleške gospodarske in politične kroge zelo vznemirili, zakaj Indija s svojimi 300 milijoni prebivalcev je največji izvozni trg Anglije. Angleški izvoz v Indijo predstavlja osmino vsega izvoza. Angleški krogi zahtevajo, da angleška država strogo nastopi proti nacijonalistom in onim, ki se bodo branili plačevati davke ter izvajali bojkot proti angleškim oblastem. Irci pozdravljajo gibanje indijskih nacijonalistov in želijo, da bi se Indiji posrečilo pregnati tuje vsiljivce.

DOMAČE NOVICE

Sele. (Pozor pred agenti!) Pred meseci je prišel k enemu tukajšnjih kmetov agent firme Heller z Dunaja, govoril z njim največ o živinoreji in posebno o tem, kako bi bilo za kmete boljše, če bi prodajali svojo živino brez prekupcev naravnost na Dunaj. Potem mu je dal v podpis list, ki ga je kmet podpisal, misleč, da s tem pristopi k živinoprodajni centrali. Nato je agent na list hitro še nekaj pisal, odtis izročil kmetu in je nato koj odkuril. Nato šele si je kmet list ogledal natančneje in se čudil, da ni na njem o živini nobene besede, pač pa je strmel in komaj verjel svojim očem, da je napisana naročba raznovrstnega blaga za obleko, ki ga on ni naročil. Blago je potem res prišlo, a tako, da za to ceno dobiš enako ali še boljše v vsaki trgovini. Kakih zvijač se torej poslužujejo agentje, da spravijo svoje, včasih prav slabo blago v denar. Zato pozor pred agenti! Posebno pa nikoli podpisati naročilnega lista prej predno ga natančno ne prebereš in pretuhtaš!

Led pri Gorenčah. (Smrtna nesreča.) Dne 22. januarja sta šla Janez Umek, p. d. Škavdrnik na Ledu in sorodnik njegove žene na delo v gozd. Med potjo je Škavdrnik pobral na poti ležečo vejo in jo vrgel v stran. Pri tem pa je padla veja tako nesrečno, da je udarila Škavdrnika tako močno na sence, da je v teku desetih minut izdihnil. Pogreba v Šmiklavžu se je udeležila velikanska množica. Rajni je bil zvest svojemu narodu in veren katoličan, marljiv gospodar, ki je znal štediti pri vsaki stvari. Ni bil pijanec, ne kadilec in ne igralec in je imel vse lastnosti dobrega gospodarja. Zapušča ženo s starši in štirimi otroci. Naj tridesetletni Škavdrnik v miru počiva, zaostalim pa izrekamo naše iskreno sožalje!

Sele—Borovnica. (Ogenj.) Dne 25. januarja ob pol šestih popoldne je izbruhnil pri Tomažu Olipu, p. d. Jerebu na Obirskem, ogenj. Ni še dolgo, odkar si je novi gospodar kupil to posestvo. Naša požarna bramba je takoj tekla z dvema ročnima brizgalnama na pomoč. Ko so brambovci došli je bil že cel skedenj, ki stoji v sredi drugih poslopij, v ognju. K sreči je bilo dosti ljudi, da brizgalnam ni primanjkovalo vode in so se dala obvarovati druga poslopja. Živina in orodje se je dalo pravočasno rešiti. Požarna bramba je ostala do zadnjega na mestu in se vrnila šele ob štirih zjutraj. V tem slučaju se je pokazalo, kako velike koristi so ročne brizgalne v goratih krajih, če je dosti vode. Zato je potrebno, da ima v takih krajih vsak posestnik vsaj veliko korito za vodo, kavelj in lestvo. Olip je prišel komaj na hišo, ni še vsega uredil in že ga je zadela nesreča. Ogenj so povzročile iskre iz dimnika, ki so padle skozi raztrgano streho skednja na seno in ga vžgale. Pri takih poslopjih je treba velike pozornosti.

Št. Vid v Podjuni. (Nekaj za pust.) Dobili smo te dni dopisnico iz Berlina od moža, ki bi ga po poklicu lahko prištevali omikanim ljudem. In ta je napisal naslov: St. Veit, Kärnten, Čechoslovakei. No, to se je slučajno posrečilo. Morda bo ta možakar iskal Dunaj na Češkoslovaškem, Štajersko na Madžarskem, Tirolsko na Italijanskem in Gornjo in Spodnjo Avstrijsko v Jugoslaviji. Kaj pa bo potem ostalo od Avstrije za priklopitev k Nemčiji?

Bilčovs. (Sv. misijon.) V dneh od 19. do 26. januarja se je vršil pri nas sv. misijon. Z veliko požrtvovalnostjo sta čgg. o. Sečnik in Demšar vsak dan po dvakrat oznanjala božji nauk. Sv. misijon je bil za našo župnijo takorekoč manifestacija za našo katoliško stvar. Po dvakrat na dan polna cerkev kljub mrazu je dokaz, da je večina našega ljudstva verna. Za lepi uspeh sv. misijona pač gre zasluga v prvi vrsti čgg. misijonarjem, zakar naj jim bo tukaj izrečena prav iskrena zahvala.

Žvabek. (Razno.) Veliko veselje je napravilo izobraževalno društvo otrokom dne 26. decembra z božičnico, kjer so bili vsi šolarji obdarovani s perilom in slaščicami. Igralci pa so uprizorili lepo igro: „Marijina hči pred nebeškimi vrati“. Pevci pa so zapeli par lepih starih božičnih pesmi. — Stolp pri Sv. Luciji, kjer so bili glavni trami že pareli, smo z velikimi stroški popolnoma prenovili in z eternitom pokrili. Pozlačeni petelin vrh stolpa že od daleč pozdravlja mnoge častilce sv. Lucije. — Te dni smo pripeljali novo tehtnico za 6000 kg, ki se bo postavila v vigredi v Gornji vasi ob cesti. Vsaki dobri reči se še najdejo nasprotniki, a glede tehtnice pa ni posestnika v občini, ki bi te naprave ne odobraval. Pri takih večjih napravah se čuti tudi korist hranilnice v občini. — Lepa Jamrova kmetija z rodovitnim poljem, kjer se lahko preredi 8—10 goved, čaka kupca. Pridite! — Peršakova 3letna Lizika je prišla preblizu štedilnika in se tako opekla, da smo jo čez dva dni pokopali. — Brodnik Čamlek je prepeljal Boštjanovo Liziko iz Gorenč čez Dravo na svoj dom. Ker mu tedaj najbrže ni plačala brodnine, je ni hotel peljati nazaj in je celo v cerkvi obljubil, da je ne spusti nikoli več nazaj. Prav tako! Bodita srečna!

Drobne koroške novice. Dne 26. januarja so našli v stanovanju na Benediktinskem trgu 4. mrtvega kontrolorja Kronabeterja in odvetniško uradnico Gradišar. Oba sta ležela kot mrliča v postelji. Baje je nastopila smrt radi zastrupljenja. Kako še ni točno ugotovljeno. Baje je uhajal plin. — Pravni odbor deželnega zbora je zasedal 25. januarja in se bavil z vprašanjem priključitve okoliških celovških občin v veliko občino Celovec. Zastopniki meščanskih strank iz teh občin, ki so bili na to sejo povabljeni, so se izrekli iz gospodarskih ozirov proti združitvi, dočim so bili soc. dem. zastopniki za to. Vsled tega se bo vprašanje vsaj za nekaj časa spravilo z dnevnega reda. Sicer pa bo pravni odbor s pogajanji nadaljeval in pretresaval predvsem finančno stran tega vprašanja. Uvaževati je treba, da okoliške občine nimajo svojih šol, ne svoje elektrike in tudi ne svojega vodovoda. Mesto Celovec more zahtevati, da si okoliške občine same pozidajo svoje šole in jih same vzdržujejo, more pa tudi zapreti vodo in električni tok. Za to in ono govorijo razlogi. — Kaplan Josef Jerolič je bil prestavljen iz Poreč v Grebinj, kaplan Anton Koperek pa obratno. — Šolski vodja na Golšovem je postal učitelj Anton Sibic iz Podkrnosa, učitelj v Dobrli vasi je postal preklicni učitelj Anton Köstinger istotam, učiteljica v Vovbrah Viljemina Gross, upokojen je bil glavnošolski ravnatelj Ignac Weghofer v Borovljah. — Podpiranih brezposelnih so našteli na Koroškem 25. januarja 10.226. Število se je v enem tednu pomnožilo za 321 oseb. — Ostali kraji: 12. in 13. t. m. bo v Grabštanju nakupovala zvezna vojska konje, 15. t. m. pa v Celovcu v topniški vojašnici. — V Velikih Lazah pri Beljaku stanuje 36letni vojni invalid Franc Gagl, ki je dobil med vojno strel v glavo in ima eno umetno oko. V podružnici je izvrševal tudi službo cer-

PODLISTEK

Kovač Franc:

Zadnji čarovniški proces na Važenbergu.

(Nadaljevanje.)

„Ljudje božji, bodite vendar enkrat pametni! Verujte rajši v Boga in verske resnice in izpolnjujte božje zapovedi in ne vdajajte se praznoverju! Vi se bolj bojite vraga kot pa Boga. Vi pravite, da se je Peter Enci zapisal zlodeju, se dvignil v oblake in uganjal ondi pregrešno čarovnijo. Ne bodite tako bedasti in pomislite, da bi on sedaj v ječi najprej sam sebi pomagal, če bi znal res čarati. In ti Prašnik, si sam kriv, da na tisti njivi ob beraškem križu niti semena nisi nazaj dobil. Saj vendar vsak ve, da zemljo slabo obdeluješ in nič ne pognojiš, da si zanič gospodar. In lastno krivdo hočeš zvrniti na nedolžne ljudi.“ In obrnivši se do sobratov, pripomni: „Mundus vult decipi, ergo decipiatur.“

Kmetje so utihnili in nehali obsojevati zaprtega Petra. Nekateri so šentjanškemu župniku pritrjevali, a večina jih je gledala pred se, neverjetno odkimovala, ne vedoč, ima li prav župnik Langer ali staro, ukorenjeno praznoverje.

VI.

Drugi dan po prazniku sv. Antona Puščavnika so se pripeljali na Važenberg panrihtar doktor Jurij Wolfgang Tschabuschnig, asesor Pongrac Reschenauer in pisar Mathes Grasser. S spoštljivi pokloni jih je sprejel gospod Sigmund in odvedel v veliko dvorano, kjer je bilo za sodno obravnavo vse pripravljeno: dolga miza, pogrnjena z zelenim suknom, na mizi dve sveči, pečatni vosek, tintnik z gosjimi peresi in v usnje vezani kazenski zakonik Carolina.

Slovesno se je vsedel panrihtar na zgornji konec mize, vratom nasproti, na komoden stol z naslonjačem. Njemu na desni strani je zavzel prostor asesor, na levo pa pisar. Tudi gospod Sigmund je kot gospodar važenberškega gospodstva kot zasebnik hotel prisostvovati obravnavi. Sodniki so bili oblečeni v črne, dolge plašče in imeli na glavi običajne baročne lasulje. Počasi in slovesno si je panrihtar nataknil na nos ogromne naočnike, kot da se zaveda svoje oblasti, vzel tobačnico izza širokega rokava in močno ponosljal. Okrog vratu se mu je vil ped širok ovratnik iz belih čipk z dolgo, na prsa padajočo košato pentljo. Njegov zabuhli in rudeči obraz z rejenim podbradkom in malih sivih oči, ki so zrle ostro v svet izza sršastih obrvi, je izražal neizprosnost in strogost in bil podoben poosebljenemu inkvizitorju. Panrihtar je s strogo uradnim obrazom izražal, da se zaveda svoje odgovorne službe, da hoče soditi vestno in po pravici — strogo, ne poznajoč milosti in prizanesljivosti, da želi rajše obsoditi kot pomilostiti, kot da mu je v duševen užitek, če more koga obsoditi. Ves njegov nastop je izražal, da ne obravnava danes prvič čarovniškega procesa.

Komaj so se sodniki usedli, je prignal Engelbert uklenjenega Petra. Obraz mu je močno shujšal, videlo se mu je, da je trpel glad in prezebal v mrzli ječi; le oči so se mu mrzlično lesketale in izražale upanje in strah.

„Soditi hočemo vestno in po pravici, vsaka hudobija zahteva kazen,“ začne slovesno panrihtar s poudarkom in ostro pogleda obtoženca.

„Ali veš, zakaj si tukaj pred sodniki?“

„Nič ne vem, kaj bi zagrešil. Pošteno sem živel in delal, točno sem dajal desetino in nikdar nisem zabavljal čez gosposko. Zaupam na pravičnost sodnikov in na milost blagorodne gosposke ter se ji uklanjam.“

„Zakrknjenega srca si in hudi duh te ima popolnoma v oblasti, a maščevalna pravica te bo kaznovala za vse hudobije, katerih si obdolžen.“

(Dalje sledi.)

kovnika. 26. januarja se je v svoji hiši zabarikadiral in pričel streljati na mimoidoče. Dve osebi je ranil. Ne domačini in ne orožniki niso mogli blizu. Morala je priti na pomoč vojaščina iz Beljaka. Na obeh straneh se je pričelo streljanje in ko je nameraval vojaški poveljnik napasti hišo z ročnimi granatami, je nastal okrog pol 6. v hiši ogenj. Znoreli Gagl je prišel s puško v roki na balkon in skočil na zemljo, kjer je ranjen obležal. Gagl, ki je imel strel v nogi, je bil prepeljan v beljaško bolnico. Hiša se ni dala več pogasiti. Po naslednjih vesteh se gre pri Gaglu za ljubezensko zadevo in je malo upanja, da bi ostala oba ranjena pri življenju. Gagla so v bolnišnici vtaknili v prisilni jopič in se mu bo morala odrezati noga. — Gališki dravski most je radi poprave od 3. februarja naprej za kakih 5 tednov za voznike in avtomobile zaprt. — 27. januarja je pogorela v Škofjem dvoru tovarna zabojev. Požar je nastal v mizarski delavnici in upepelil glavno poslopje z vsemi stroji.

DRUŠTVENI VESTNIK

Dekleta, nageljnov!

„Wenn die Lait' di' werden frogen:
čej s' dečva bva,
Musst nur lei so sogen:
s'm roz'ce trgava."

Pravijo, da si dandanes dekleta medsebojno nimajo več toliko povedati kot nekdaj, ko so se zbirale na preji ali drugod v lastni družbi. Trdijo, da sedanja dekleta kljub knjigam in govorom niso več tako globoka, kot nekdaj, da ni več med njimi pravih prijateljic in tovarišic. Osamljena živijo danes dekleta v svoji skrbi in svojem veselju. Lažje je stati fantu samemu v borbi in viharju in njemu je naravnost treba trdnosti in neupogljivosti; ve, dekleta, pa rabite globokih korenin v prvi vrsti. Zato ta naša prošnja!

Duhu našega modernega časa odgovarja dejstvo, da je človek docela izgubil pravi stik z naravo. Današnje ljudstvo je izgubilo ves smisel za naravo, ki ga obdaja vseokrog, za naravo, na kateri stoji, v kateri in iz katere živi. Kaj briga človeka današnje dobe roža v božji naravi, ki išče solnca in zemlje in vlage; kaj ga briga mogočno drevo, ki kljubuje že stoletja viharju in neurju; nič več mu ne govori petstoletna lipa sredi vasi, ki je zrla gibanje in življenje starodavnih prednikov. Po gorah išče moderni človek rekordov in vratolomnih prepadov, v gozdovih šteje denar in izkupiček, v rastlini in živali vidi zgolj sredstvo zase. Paragrafa je bilo treba proti mučenju živali, današnje ljudstvo že rabi organizacij za zaščito živalstva in rastlinstva pred človekom in na kolodvorih pa oni lepak „Schutz den Alpenpflanzen". Vsa ta božja narava, ki ga obdaja, mu ne govori več velikih in modrih besed, ne zna več čitati iz tega živega svetega pisma, nič več ni v današnjem človeku spoštovanja do vsega naravnega veličanstva. In zato postaja ljudstvo naše dobe v svoji misli in besedi, v svojem delu in svoji zabavi tako plitvo in plehko.

Dekleta! Poznate li pesem „Rožic ne bom trgala", li ni njena melodija beseda vaše duše, ki vam govori, da ste tudi ve rožice, v nebeški vrtec vsajene? Nekoč so dekleta plele rože na vrtu in pele pesem glasno. Rože rastejo v zatišju in so zadovoljne s svojo zemljico in roso in dežkom in okolico; svoje glavice obračajo za solncem, v svoji skromnosti pa so kras in lepota okolici. Rožam gotovo ni nič do tujih tal in tuje lepote.

Da naj bo naše ljudstvo globoko, mu je treba zopet spoštovanja in ljubezni do narave. Zopet se mora naučiti gledati lepoto vsega obdajajočega sveta. Če bo nekoč videlo ta kras okoli sebe, katerega gleda sedaj še z zaprtimi očmi, bo nehote sledilo njegovemu pogledu in se začelo tudi samo obračati za solncem; tedaj bo našlo zopet spoštovanje do sebe in svojega. In prvega koraka in vzgleda je treba pri vas, dekleta! Ljubezni do vse te božje narave, skrb za rože in zopet bo lepa naša domača hiša in domača vas, kajti krasili jo bodo nageljni na oknih in skrbno negovani vrtovi, v hišah pa red in snaga.

Prireditve. Razstava in prireditev gospodinjskega tečaja v **Dobrli vasi** se vrši v nedeljo dne 9. februarja v Narodnem domu. Popoldne

Kathreiner

. . . in zakon je bil presrečen, odkar je prišel „Kathreiner" za zajutrk in malo južino na mizo.

prireditev z bogatim in pestrim sporedom. — Občni zbor izobr. društva v **Podljubelju** se vrši v nedeljo dne 16. t. m. ob 3. popoldne v Delavskem domu z običajnim sporedom. Poleg tega prizor „Na preji" in petje.

Železna Kapla. (Gospodinjski tečaj.) Znana Kolerjeva gostilna je bila skozi 6 tednov dom veselja, življenja in živahnega dela. Tečaj se je dobro obnesel. Ko si pogledal te tedne h Kolerju, si videl v kuhinji krepka, zdrava, mlada dekleta, čedno oblečena, v belih predpasnikih in avbicah. Vsaka je imela svoj posel in bolj kot svoje dobre mamke so ubogale deklice Milko Hartmanovo, ki jim je odkazovala svoje delo. Ob svojem času pa spet šivajo, se učijo praktičnega gospodinjstva in vsega, kar rabijo za življenje. Samo ena žalost je mučila gojenke. Dne 26. januarja je bilo konec srečnih uric. Pri Kolerju je bila razstava, da so pokazale, kaj so se naučile. Kdor je le mogel, je prišel, si ogledal razstavo in kupil. Kapelčani so kar strmeli, da je bilo kaj takega mogoče. Popoldne pa je bila pri pustni prireditvi velika kino dvorana nabito polna. To vam je bilo smeha pri deklamacijah in prizorih, pa tudi solze smo rosili, ko nam je Zvezin predsednik čg. Poljanec govoril o tem, kakšne matere in gospodinje hočemo mi koroški Slovenci vzgojiti v naših društvih iz naših mladih deklet. Strme smo poslušali, občudovali in ploskali, ko so nam kapelški in škocijanski pevci ubrano prepevali naše lepe koroške slovenske pesmi. Po igri smo spet šli h Kolerju, kjer se je g. preds. zahvalil Milki in dekletam za lepo prireditev in prosil mladino, naj ne zabi tega, kar smo videli in slišali pri prireditvi in v tečaju. To je bil dan, kakršnega Kapla že dolgo let ni imela.

Borovlje. (Občni zbor.) V nedeljo 12. januarja se je vršil tu 5. redni občni zbor društva slov. diletantov ob nenavadno obilni udeležbi, ker je bilo na dnevnem redu zgodovinsko predavanje, ki pa je odpadlo, ker so odpovedali govorniki. Predsednik je v svojem poročilu omenil smrt člana g. Sornika. Društvo je imelo 3 seje, prireditev pa ni bilo, ker je moralo društvo posvetiti svoje moči velikim pevskim prireditvam v Svečah in Borovljah. Posetili pa so nas igralci iz Globasnice z igro „Za pravdo in srce". Nato se je izvolil novi odbor. — Letos proslavlja pevski zbor našega društva 25letnico svojega obstoja. V pripravljalni odbor za proslavo so bili izvoljeni gg. Wieser, Vertič in Čemer.

GOSPODARSKI VESTNIK

Svinjereja.

(Nadaljevanje.)

Na Francoskem imajo za prašiče še drug korenjski sadež, topinambur. To so zviti gomolji, ki jih zima ne uniči niti na prostem. Imajo večletna topinamburišča. Spomladi zaženejo prašiče na topinamburišča, da si topinambure sami izrijejo iz zemlje. Kar ostane topinambur še v zemlji, služijo za prihodnjo kulturo. Ne bilo bi napačno, če bi se tudi pri nas napravili poizkusi s topinamburjem. Prijetno je, ker ni nobenega dela z njim.

Kot pitovna piča je obče znana koruza. Koruza služi v prvi vrsti pitanju. Rož in Zila se precej pečata z njo, Podjuna pa gotovo premalo. Tu ji bomo morali dati v bodoče pri forsirani (bolj v ospredje potisnjeni) prašičereji več prostora. Na podjunskih peščeninah sicer ne uspeva tako dobro kot na ziljskih ilovicah, ali ker se Podjuna že precej peča z menjalnimi travniki, bo na preoranih menjalnih travnikih gotovo uspevala. Sedaj se koruzna krmilna moka lahko tudi poceni kupi; stane 1 kg do 22 grošev.

Žitarice so jako primerna krma za prašiče. Pri mladih pujskih naj bode glavna krma, seveda zdrobljena. Mlin za debelo moko (Schrotmühle) zato neobhodno rabimo v naših domovih. Kjer imajo naši kmetje poceni elektriko ali bencinske motorje, naj ne manjkajo taki mlini. Ni treba potem voziti daleč v mutni mlin in prihrani se zdrob, ki si ga odračuna mlinar. Ne bi priporočal sicer, da si ga nabavi vsak kmet posebej, ampak več posestnikov skupaj enega, da je potem ta bolje izkoriščen. Dober mlin stane 600 do 700 S in bi se posameznemu manjšemu kmetu ne amortiziral tako kmalu. Par posestnikom kot nekakim zadrugarjem pa bi se mlin izplačal mogoče že v enem letu.

Od žitaric sta najboljša krma za mlade pujske zdrobljen oves in ječmen. Ječmen je tudi za pitanje izvrsten, a oves nam za pitanje hodi že nekoliko predrag — ravno letos mogoče ne, ker nima cene. Za mlade rastoče prašiče pa ga cenimo, ker pospešuje splošno rast in še posebej rast kosti. Drobljena rž je jako dobra za pitanje, ne pa za mlade pujske, breje in doječe svinje, ker povzroča drisko in breje svinje po njej rade zvržejo. V malih količinah pa tudi tu lahko polagamo zdrobljeno rž. Pšenico rade krmijo naše gospodinje mladim prašičem kuhano. Kadar je tako poceni kot sedaj, jo lahko krmimo, ker je gotovo dobra piča, kadar pa je draga, je boljše kupiti kaj cenejšega. Pri nas se krmi prašičem mnogo ajde. Če ima dobro ceno, jo raje prodajmo in kupimo drugo pičo, ker ajda ne vsebuje toliko redilnih snovi kot žitarice. Mesto ajde bi priporočal krmilno koruzno moko, ker bomo dosegli z njo gotovo večji uspeh.

Pa ne samo škrob in beljakovine, tudi rudninskih snovi potrebuje vsaka žival, tako tudi naši ščetinci (fosforovo kislino in apno). Te istotako ne smemo pozabiti. Kako naj drugače rastejo kosti? Da prašičem primanjkuje rudninskih snovi, vidimo na tem, da glodajo les, da glodajo steno, da pijo gnojnico. Žitarice vsebujejo precej rudninskih snovi, jako malo pa korenjski sadeži (krompir itd.). Pri krmljenju ribje moke, ki je bogata tudi na rudninskih snoveh, ta že nekaj pomeni, popolnoma zadostovati pa ne more, ker jo porabljamo samo v manjših množinah, zato pridajajmo vsaj apno, ker je v prvi vrsti tega premalo v krmi, in sicer v obliki čiste krede (Schlemmkreide) 5 do 10 gramov za odstavljene pujske, za večje prašiče do 20 gramov in za doječe svinje do 50 g. Te mere se držimo, ker bi prevelika množina živali škodovala.

Čitalcem je gotovo znano, da so korenjski sadeži lahko prebavljivi in da njih redilne snovi preidejo skoraj vse potom prebave v krvotok. Treba tedaj prašičem krmo, ki napolnjuje prebavilo. V to svrho nam služijo pozimi pri naših razmerah v prvi vrsti pleve. Tudi te imajo hranilne snovi v sebi, dosti pa tudi snovi, ki so neprebavljive in zapustijo kot odpadki živalsko telo. Pri plemenskih doraščenih svinjah so pleve lahko glavna krma, posebno ajdove in ovsene; pri doraščajočih pujskih pri plevah pač ne moremo doseči uspeha, ki si ga želimo, in jim polagamo pleve samo kot dodatek k drugi redilnejši piči, da napolnimo prebavila.

Paša.

Poleti pa puščajmo svinje na pašo. Svinjski pašnik, če je le količkaj mogoče, naj si napravi vsak svinjerejec. Paša je nadaljevanje naravnega življenja, ki so ga bili deležni njih predniki, divji prašiči. Privoščimo jim to veselje! Znano je, da so bolezni doma v vlažnih, zaduhlih in temnih hlevih, ne pa na pašnikih. Prašič pa ne zre trde trave, ki raste po suhih negnojenih peščeninah, temveč si izbira mehko sočno in redilno tratnico. Rodovitne travnike zato ogradimo, da se tam pasejo naši ščetinarji. To uslugo bodo poplačali s trdnim zdravjem,

da bo prašičereja dobičkanosna. Kjer okolščine ne dovoljujejo pašnika, je vsekakor potrebno tekališče. To je manjši ograjen prostor, kjer se nam ne gre za to, da se prašiči napasejo, temveč da pridejo vsaj na sveži, čisti zrak. Da morejo tekati in riti, ogradimo prostor okoli svinjakov, in tekališče je gotovo.

(Dalje sledi.)

Borza. Dunaj, 4. II. 1930. Dinar 0,1248; lira 0,3712; nemška marka 1,6941; češka krona 0,2097; francoski frank 0,2782; švicarski frank 1,3675; dolar 7,0915.

Velikovški trg. Živina: pitani voli 1,40 do 1,50, vprežni 1,30—1,40, junci 1,20—1,40, molzne krave 1,20—1,40, pitane 0,90—1,20, telice 1,30—, teleta 1,60—1,80, zaklani prašiči 2,40—2,70, plemenski 2,70—2,90, ovce 0,80 do 1,10 S za kg žive teže. Živila: jajce 13—15 g komad, surovo maslo 4—5,60, slanina 2,60 S; pšenica 28, rž 25, oves 20—21, fižol 40, koruza 21, ajda 25, krompir 8 g za kg. — Cene v celovški klavnici za kg mesne teže: voli 3,20 do 3,40, telice 3—3,20, mlade krave 2,90 do 3,10, starejše krave 2,60—2,80, mlajši pitani biki 3, klobasarji 2,80—2,90, drobnica 2—2,30, mesne svinje, žive dobavljene, 2,80, mrtve dobavljene 2,70, teleta, mrtva dobavljena, 2,80—2,90 S.

RAZNE VESTI

Drobne vesti. Narodna banka je znižala obrestno mero za menice na 7 odstotkov. — Akademski senat dunajskega vseučilišča je zveznega kanclerja imenoval za častnega doktorja juridične fakultete. — Naša lanska trgovinska bilanca je bila za 1084 milijonov S pasivna, za toliko milijonov S se je več uvozilo kot izvozilo. — Država dolguje Narodni banki preko 108 milijonov S. Plačevala je doslej po 3% obresti, zanaprej pa bodo sploh črtane. — Amerika: Dva maskirana roparja sta v San Francisco z nabitimi revolverji vdrla v neko elegantno stanovanje, kjer je bilo zbrano več odličnih gostov. Roparja sta popolnoma izropala hišno gospodinjo in 11 gostov, katerim sta odnesla več tisoč dolarjev in številne dragocenosti. Goste sta roparja nato zvezala, jim zamašila usta in nato s plenom izginila. — Nad pokrajino Cordovo je divjal izredno močan vihar, ki je zahteval tudi 4 človeške žrtve. Vse telefonske in železniške zveze so bile prekinjene. — Ostale države: V trgovskem mestu Tebris v Perziji je obolelo 30.000 ljudi na škrlatinki. V zadnjih 14 dneh jih je podleglo nad 3000 ljudi. — Sovjeti ne nehajo z usmrtitvijo oseb, ki ne soglašajo v vsem z njimi. V Ukrajini je izbruhnil kmetski upor, ki se mu je baje priključila tudi rdeča armada. Med kozaki, ki so bili poslani na nje, in upornimi kmeti je prišlo do spopadov, pri katerih so kmetje napadli in deloma razrušili in zažgali nekatera upravna poslopja v raznih mestih. V Artemovsku sta bila 2 nameščenca neke tovarne in 6 trgovcev, ki so prodajali ukradeno živo srebro, obsojeni na smrt. Drugi obtoženci so bili obsojeni z ječami od 6 do 10 let. V Jademki sta bila 2 duhovnika in 2 voditelja napada na poslopje vaških sovjetov obsojena na smrt z ustrelitvijo.

Kitajsko sodišče. Kapitan Parkinson je bil moj dobri prijatelj. Dobro se še spominjam, ko sem ga po 12letni ločitvi zopet srečal v Šangaju in se spominjam še danes, da se mu je ravno tedaj zelo mudilo k sodni obravnavi, kjer je imel pričati za neko znano žensko. Šel sem z njim. V sodnem poslopju sva naletela na množico ljudi, ki je vpila in živahno razpravljala, da sva se le s težavo prerinila. Sodnik v svečani obleki kot „mandarin modrega gumba" je zavzel prvo mesto, poleg njega še policijski uradnik in 2 kitajska pisarja. Častno so sedeli na ograjeni tribuni. Spodaj je stalo okrog 10 kitajskih sodnijskih slug s slamnatimi klobuki in rdečimi svilnastimi šopki. Resni obrazi sodnega osobja in trgu podoben dirindaj so napravili name smešen vtis. Razburjeni pomagači so utihnili, ko se je pričela obravnava. Ponujale se se cigarete in nesladkan čaj; dobrodušno in čudno se mi je zdelo to. Obtoženka, lepa, 18 let stara deklica, je bila pripeljana in je, kakor ukazano, poklenila pred sodnike. Nekaj trenutkov je vladal popolen mir in slišal sem poseben šelest, ki nastane pri počasnem vdihavanju, duhanju. In v resnici so vsi vdihavali vonj, ki je izhajal od deklice. S srepim pogledom je opazovala enkrat sodnika, enkrat policista, kakor bi že vedela za višino kazni, ki je tam barbarska. Ženske se kaznujejo z udarci preko ust z 1 in pol cola širokim jermenom, moški pa z bambusom. Obtoženka je obtožena tatvine, a taji. Sodnik jo pozove, da govori resnico, potem ji obljublja milejšo kazen in nazadnje grozi z najstrožjo kaznijo. Ko vse nič ne pomaga, se pripelje sokrivec in začelo se je zasliševanje, da ni bilo mogoče razumeti besede, ker so vpili vsi vprek. Na podlagi izpovedi policista je bil moški obsojen na 40 udarcev z bambusom in pripadajočim zaporom, ki se izvrši takoj. — Že so prišli trije sodnijski sluge in že je ležal zločinec na pripravljeni klopi. Z veliko spretnostjo so padali udarci po njegovem telesu in njegovo vpitje in jadikovanje sorodnikov je bilo grozno. Deklica pa je bila oproščena. Sodnik je utemeljeval oprostitev s tem, da je obtoženka, ko je ukradla s pomočjo sokrivca v sobi angleške gospodarice škatlo Steckenpferd-preparatov, delala pod vplivom nepremagljive sile, ker je gospodinja vedno povdarjala, da ohrani Steckenpferd-Lilienmilchseife kožo čudežno nežno, belo in mladostno, da ustvarja Steckenpferd-Lilienmilch-Cream čarobno bele in mehke roke, da ustvarja Steckenpferd-Lilienmilchpuder žametasto, simpatično in nežno polt, da vzdrži Steckenpferd-Lilienmilch-Shampoon polnost in mehkobo las in da so t i preparati sploh edina sredstva, ki ohranijo lepoto in mladostno svežost. 17

Vitamini.

Vitamini se imenujejo neke tajnostne snovi, ki jih življenje, živalsko in človeško, potrebuje za svoj razvoj. „Vita" se pravi življenje, vitamin življenjska hrana. Koncem minulega stoletja se je zgodilo, da se je med japonskimi vojaki začela hudo širiti bolezen „beriberi". Japonska vlada se je nato obrnila na evropske zdravnike za svet in ti so Japoncem rekli: „Vaši vojaki žive skoro ob samem rižu, redite jih kakor se redijo v Evropi tudi z mesom, in bolezen utegne nehati". In res je bolezen takoj nehala, ko so začeli dajati ljudem evropsko hrano.

Nekaj časa za tem pa se je razpasla ta bolezen na norveških prekomorskih ladjah, na katerih so dobivali monarji seve dosti mesa. Zdravniki so strmeli, kaj je to? Obenem je na otoku Java zapazil holandski zdravnik E y k m a n, da je kuretnina, ki se je krmila s kuhanim rižem, obolela tudi za beriberi-boleznijo, da je pa bolezen takoj minila, ko se je kuretnini dajal sirov riž. Iz tega so prišli zdravniki do spoznanja, da je v lupini riževega zrna, v otrobih našega žita, v lupini sadja neka snov, ki je potrebna, da se vzdrži zdravlje. Te snovi se imenujejo v i t a m i n i, ali beriberi-vitamini. Zdaj je postalo jasno, kako so Japonci zboleli. Japonci so od pamtiveka sem jedli riž: ali zdaj so iz Evrope dobili stroje, ki so riž lupili in gladili in mu pri tem vzeli zunanjo plast.

V tako pripravljenem rižu ni bilo več vitaminov in zato so mornarji zboleli. Potem so začeli vojakom dajati meso, z mesom prikuho: sočivja, stročnine, krompirja in v tem se je zopet dobilo vitaminov. Na norveških ladjah pa se je pojavila beriberi bolezen, ker je tam vlada — zboljšala vojakom hrano in jim je začela dajati mesto prikuhe — več mesa, in črn kruh se je nadomestil — z belim! Strokovnjaki so se zdaj bavili s tem vprašanjem in so našli: da se vzdrži zdravlje, ne zadostuje, da se daje telesu beljakovine (mesa), maščobe, sladkorja: treba je še drugih snovi, vitaminov, ki se pa ne dajo izdelati, kakor morebiti sladkor iz pese. Kemične in fizikalične lastnosti vitaminov še niso dosti znane.

Ako v hrani ni vitaminov, nastanejo bolezni, ki jih imenujejo avitaminoze. Najbolj znane so štiri takšne bolezni: rahitika otrok (mehkoba kosti), skorbut, gniloba v skranjah, sušenje oči in azijatska bolezen beriberi, ko nastopi splošno pro padanje telesnih moči. Te bolezni se dajo takoj ozdraviti, ako se človeku da potrebnih vitaminov. Toda poleg te bolezni (kjer ni dosti vitaminov), bodo često nastopale razne druge bolezni, zlasti se čuti neka splošna slabost, neko splošno slabo razpoloženje, ker primanikuje vitaminov, morebiti ima često nervoznost v tem svoj razlog. Poznamo zdaj petero vitaminov: A, B, C, D, E.

A vitamin pospešuje rast,
B vitamin brani pred beriberi boleznijo,
C vitamin brani proti skorbutu,
D vitamin brani proti rahitiki,
E vitamin brani pred neplodovitostjo.

Vitamini nastajajo najprej v rastlinah, odtod preidejo v živali in v človeka.

Vitamin A se je spoznal kot obramba zoper gotove očesne bolezni in slepoto, ki nastane, ko se suši očesna koža. Ta vitamin se nahaja v zelenjavi in v živalski maščobi. Manj ga je v mleku in maslu, ki se pridelavata iz suhega sena. Mleko in maslo, ki sta se pridelala poleti, imata več vitamina kakor zimsko blago. Zato ima tudi materino mleko poleti več vitamina kakor pozimi. Neki Japonec, zdravnik Fudži Maki, je dokazal, da vsled pomanjkanja vitamina A dobi človek kamen v mehurju in v ledvicah! Kakor hitro človek zopet dobi več vitamina, se to kamenje zdrobi in odide.

Kjer ni dosti vatamina B, nastane beriberi bolezen (bhar-ovca, človek hodi kakor oven, to je zunanji znak bolezni). Ljudje zapadajo tej bolezni, ako preveč jedo olupljenega riža. V 100 g riževih otrobov je 1,4 grama tega vitamina. Učenjakom se je posrečilo, dobiti iz riževih otrobov čisti vitamin B, ki izgleda kakor bela glaževina ter se topi pri vročini 250 stopinj.

Vitamin C je varuh pred skorbutom (gnilobo skranj). Tako neobhodno potreben kakor drugi ta vitamin ni, a vsekakor ga človek zelo potrebuje v letih, ko raste. Sadeži, ki imajo največ tega vitamina, so oranže, limone in grozdje. A ta vitamin se takoj uniči v vročini. Zato jedi, ki so se predolgo grele, niso več zdrave! Vitamin C se je v njih uničil.

O protirahitičnem vitaminu D, ki je obramba proti rahitiki, smo najbolj poučeni. Odkar poznamo ta vitamin, se staršem ni več treba bati, da otroci dobe mehke kosti, da postanejo rahitični. Največ je tega vitamina v ribjem olju, nekaj tudi v sirovem maslu in v mleku. Mleko od krav, ki se pasejo na solnčnih pašnikih, je bogatejše na vitaminu D. Prof. Windaus v Göttingenu je našel pot, po kateri se da izdelati ta vitamin iz medenic. Ta stvar se imenuje Vigantol in se lahko izdela v vsaki množini. Profesor je za to iznajdbo dobil Nobelovo nagrado. Ameriški učenjak Evans je našel peti vitamin, ki je obramba proti neplodovitosti. V koruzi, konopnem semenu, v poliranem rižu, v fižolni moki je največ tega vitamina. Olje iz pšeničnih cim je tega vitamina najbolj bogato.

Čimbolj vse to spoznamo, tembolj je treba ljudi opominjati, da potrebujemo svežega sadja, svežega nekuhanega sočivja. A vitaminoze so kulturne bolezni, ki nastajajo, ker človek pride premalo na zrak, in ker se hrana preveč kuha in ker se od žita oz. riža odstranjujejo otrobi, v katerih je največ vitaminov. Ne bodimo torej v prehrani preveč izbirčni,, živimo kakor so stari živeli ob trdem kruhu in zelenjadi, pa bo več zdrave moči in manj bolezni na svetu.

Za gospodinjo slede iz tega spoznanja nauki: V sadju, sočivju in mleku so vsi vitamini: ko se sadje ali sočivje segreje, se množina vitaminov zmanjša, ko se kuha ali suši, se vitamini uničijo. Vitamini tudi izginejo, ko hrana predolgo leži ali se vsoli. Matere zlasti, ki dojijo, naj jedo dosti sadja in svežega sočivja,, ker se tako vpelje v organizem dosti teh prepotrebnih snovi.

Dr. H i n d h e d e je preiskaval razna živila po vitaminih in podaja razgled:

	vitamini		
	A	B	C
kruh iz pšeničnih otrobov	nekaj	precej	nič
pogača	nič	nič	nič
pšenični otrobi	precej	veliko	nič
sladkor	nič	nič	nič
goveje meso	zelo malo	zelo malo	zelo malo
sladko mleko	precej	nekaj	nekaj
surovo maslo	veliko	nič	nič
jajca	precej	nakaj	nič
korenje	veliko	precej	precej
zelje	precej	precej	veliko
krompir	malo	nekaj	precej
špinača	veliko	veliko	nekaj
jabolka	nekaj	nekaj	nekaj
tomate (paradiževke)	precej	veliko	veliko

Listnica uredništva.

Član „Koroškega Slovenca". Članov imamo veliko in nam ta podpis ne zadostuje. Za tako nedolžno stvarjo se Vam pač ni treba skrivati, posebno še, ker odpisnikov ne izdajamo. — **„Le pluvaj Pavle v svojo skledo"** ni porabno, ker je čisto osebno. Nočemo tako globoko pasti, kakor nekateri drugi celovški listi. — **Šošelc, Slov. Plajberk.** Radi opominov do 31. marca 1930 še 50 g. Naročnina se plačuje vedno v naprej.

Proda se malo posestvo

z novim hišnim poslopjem v bližini Pliberka. — Več se izve pri Matevžu Pöck-u, zidarskemu mojstru na Blatu, pošta Bleiburg. 18

Lastnik: Pol. in gosp. društvo za Slovence na Koroškem v Celovcu. — Založnik, izdatelj in odgovorni urednik: Ž i n k o v s k ý Josip, typograf, Dunaj, X., Ettenreichgasse 9.
Tiska L i d o v á t i s k a r n a Ant. Machát in družba (za tisk odgovoren Jos. Žinkovský), Dunaj, V., Margaretenplatz 7.